

Aantal broedparen van meeuwen in Zuid-Kennemerland in 1993

Fred Cottaar

Inleiding

In 1993 werd Zuid-Kennemerland in het broedseizoen weer op z'n kop gezet om het aantal broedparen van meeuwen vast te stellen. Zoals in het artikel met de resultaten van 1992 (Cottaar, 1993) reeds vermeld zou meer aandacht geschonken worden aan territoria in de bebouwde kom. Deze aandacht resulteerde in de eerste bevestigde broedgevallen van Zilver- en Kleine Mantelmeeuwen in de gemeente Haarlem. Ook de toename in IJmuiden van de laatste jaren gaf aanleiding om de meeuwen te blijven volgen. In onderstaand verslag wordt eerst de werkwijze behandeld waarna onder Algemeen de opvallendste veranderingen en belangrijkste gebeurtenissen worden besproken die betrekking hebben over het wel en wee van de meeuwen. Hierna worden de meeuwen per soort behandeld, waarna een vergelijking wordt gemaakt met het broeden in 1987. Als laatste wordt de vestiging in de bebouwde kom onder de loep genomen.

Werkwijze

Gedurende de broedtijd wordt het haven- en sluzengebied van IJmuiden regelmatig gecontroleerd op broedende meeuwen, die dan op een kaart worden aangetekend. Vanaf een hoog duin worden de grote daken van het industriegebied afgezocht naar meeuwen die op het nest zitten. Het aantal nesten op de IJbunker (de grootste kolonie) en op de landtong van het sluzencomplex wordt eind mei geteld. Omdat sommige nesten op daken behoorlijk verscholen liggen wordt later in het seizoen, vooral begin juli, gezocht naar bedelende pulli. Pulli staan vaak op een hoog gedeelte van een dak of langs de rand van een dak te wachten op hun ouders met voer. Nadeel van deze inventarisatiemethode is wel dat je alleen de succesvolle paren vindt en niet de paren die in een vroeger stadium hun nest of pulli verloren hebben. Dit is te ondervangen door alle daken te bezoeken, maar dat is een zeer tijdrovende klus. Bovendien zal het vermoedelijk maar een klein aantal extra broedgevallen opleveren. Het totaal aantal gevonden broedparen in IJmuiden is dus een minimum aantal.

Het aantal paren in de Kennemerduinen wordt jaarlijks vastgesteld door een telling van het aantal nesten begin juni. De aantallen in Duin & Kruidberg en de Amsterdamse Waterleiding-

duinen worden geschat.

Tenslotte werden de aantallen in de Waarderpolder geschat aan de hand van het aantal aanwezig exemplaren. Later werd ook hier begin juli nog gecontroleerd op bedelende pulli.

Tabel 1. Aantal broedparen van meeuwen in Zuid-Kennemerland in 1993 per gebied.

	Zilvermeeuw	Kleine Mantelmeeuw	Stormmeeuw
IJmuiden	702	144	26
Duin & Kruidberg	16	0	?
Kennemerduinen	29	0	9
AW-duinen	0	0	ca 10
Haarlem	34-42	1-2	0
Overig	0	0	7-8
Totaal	781-789	145-146	52-53

Algemeen

Het aantal broedparen van Zilver-, Kleine Mantel- en Stormmeeuwen wordt in tabel 1 weergegeven per gebied. Nadat broeden al enkele jaren werd vermoed, is in 1993 het broeden van Zilver- en Kleine Mantelmeeuwen binnen de gemeentegrenzen van Haarlem bevestigd. Naast deze bevestigde broedgevallen werden op nog eens vijf andere plekken territoriale Zilvermeeuwen gevonden (zie tabel 2 en figuur 2).

De aantallen broedparen van Zilvermeeuwen in de Kennemerduinen namen af tot een nieuw dieptepunt (29 paar). Het aantal paren Stormmeeuwen bleef echter gelijk. In Duin & Kruidberg bleef het aantal Zilvermeeuwen gelijk aan afgelopen jaar. Ondanks alle beschermingsmaatregelen werd de kolonie in het Cremermeer dit jaar toch bezocht door een marterachtige die alle twaalf legfels op het eilandje heeft gepredeerd. Tenslotte werden in de AW-duinen nog enkele paren Stormmeeuwen vastgesteld. Zilvermeeuwen werden hier in de broedtijd niet meer gezien, in tegenstelling tot voorgaande jaren toen in de broedtijd de voormalige kolonie nog wel eens door paren werd bezocht. In IJmuiden namen de aantallen van Zilver- en Kleine Mantelmeeuwen toe. Buiten deze twee soorten werden ook drie paar Kokmeeuwen tot twee maal toe op een dak waargenomen, maar verder dan deze waarnemingen kwam het niet. Wellicht in de toekomst!

Tabel 2. Aantal broedparen/territoria van meeuwen in de gemeente Haarlem en Overveen in 1993 per wijk/gebouw.

	Zilvermeeuw	Kleine Mantelmeeuw
<u>Haarlem</u>		
Waarderpolder	20-25	1-2
Bos en Vaart	3-4	0
Kleverpark	2-3	0
Parklaan	2-3	0
Patronaat/GGD	4	0
Overkant de Waag	2	0
<u>Overveen</u>		
Stoopbad	1	0
Totaal	34-42	1-2

Niet alleen de kolonies op de daken, maar ook een kolonie op de grond broedende Zilver- en Kleine Mantelmeeuwen op het sluizencomplex nam behoorlijk toe. Deze kolonie werd echter wel een paar keer verstoord, maar dankzij overleg met Rijkswaterstaat werd hier meteen ingegrepen (Cottaar & Verbeek, 1993). De kolonie Stormmeeuwen op het crossterrein werd echter in zijn geheel verstoord en alle legfels zijn dan ook verloren gegaan. Dit gebied zal in de toekomst vermoedelijk ook niet meer voor de Stormmeeuwen toegankelijk zijn in verband met de verlegging van de weg langs het Hoogoventerrein (Boersma, 1993). Door Marja Boersma werd een rapport samengesteld, in het kader van haar opleiding milieukunde, over hoe het sluizencomplex een ecologische en recreatieve functie zou kunnen hebben in de toekomst. Hierin zijn ook enkele aanbevelingen gedaan om broedgebieden voor meeuwen en andere vogels te verwezenlijken.

Resultaten 1993

Zilvermeeuw

In de duinterreinen van Zuid-Kennemerland begint de Zilvermeeuw als broedvogel steeds zeldzamer te worden. De soort broedt sinds enige jaren niet meer in de AW-duinen. De aantallen in de Kennemerduinen staan ook onder druk en de broedparen in Duin & Kruidberg zijn dit jaar van hun legfels beroofd. Hoelang zullen we nog broedende Zilvermeeuwen in de duinen van Zuid-Kennemerland hebben?

In tegenstelling tot de duinen neemt het aantal broedparen in de omgeving van IJmuiden nog steeds toe. Sinds 1987 is het aantal nog niet zo hoog geweest. Werden vorig jaar nog 549 territoria gevonden, waarvan 521 op daken, dukdalven en steigers, dit jaar werden er maar liefst 702 gevonden, waarvan 636 op daken, dukdalven en steigers. Opvallend dit jaar was de toename van het aantal op de grond broedende Zilver-, vorig jaar nog 28 en dit jaar 66. Als de Vos deze kolonie op een landtong van het sluizencomplex niet zal ontdekken, dan kan hier een kolonie van honderden paren ontstaan.

Vermeldenswaard is de vondst van een dode, geringde Zilvermew op 27 mei in de kolonie op de IJBunker. Dit exemplaar werd als pul geringd op het Forteiland, in de monding van het Noordzeekanaal, op 29 juni 1987.

Dit jaar werden de eerste bevestigde broedgevallen binnen de gemeentegrenzen van Haarlem gevonden en wel in de Waarderpolder (med. Evert van Huijssteeden). Buiten deze broedparen werden in verschillende wijken in Haarlem en Overveen territoriale paren gevonden (zie tabel 2), waarvan geen eieren en/of pulli werden gezien. Het aantal neemt vermoedelijk toe, al moeten we met dit soort conclusies wel voorzichtig zijn. Nu we immers op territoriale paren letten worden ze regelmatig gezien, maar het kan heel goed zijn dat deze al vele jaren deze territoria bezetten zonder dat het ons is opgevallen.

Kleine Mantelmeeuw

Totaal werden in IJmuiden 144 broedparen van Kleine Mantelmeeuwen vastgesteld, een aantal dat nog niet eerder was gehaald sinds de aantallen hier worden gevolgd. Het aantal op daken broedende Kleine Mantelmeeuwen nam toe tot 87 paar, een toename van 19 paar ten opzichte van 1992. Het aantal op de grond broedende paren nam echter nog sterker toe. Dit jaar werden 57 paren gevonden tegen 11 paar vorig jaar. Deze aantalstoename komt vooral voor rekening van de kolonie op een landtong van het sluizencomplex. Een aantalstoename kan hier zeker nog verwacht worden. Het terrein moet dan wel zo blijven als het is en niet gedeeltelijk worden afgegraven, zoals men van plan is (Boersma, 1993).

In de kolonie op de IJBunker en op het sluizencomplex werden in de broedtijd twee gekleurde Kleine Mantelmeeuwen waargenomen welke geringd waren op de Maasvlakte. Eerder was al eens een exemplaar met kleurringen gezien, dat was geringd in de duinen bij Schoorl. Mogelijk dat deze vogels andere kolonies aandoen om hier mogelijk later zelf te gaan broeden, zoals dat ook al in IJmuiden gebeurt met Zilvermeeuwen. Net als in 1992 werden enkele tientallen pulli van Kleine Mantelmeeuwen voorzien van kleurringen. Dit had tot doel om er achter te

komen of de Kleine Mantelmeeuwen weer zouden gaan broeden op de plek waar zij uit het ei gekomen waren, op het dak dus, en om de eventuele vestiging in andere kolonies vast te leggen. Ook waren we benieuwd naar het voorkomen het jaar door, en hoopten we op aflezingen van de kleurringen in het overwinteringsgebied.

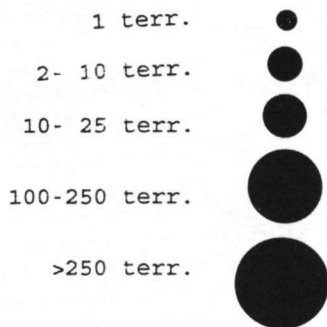
De enige andere plaats waar Kleine Mantelmeeuwen in Zuid-Kennemerland broeden was in de Waarderpolder. Hier werden 1-2 broedparen vastgesteld (med. Evert van Huijssteeden).

Geelpootmeeuw

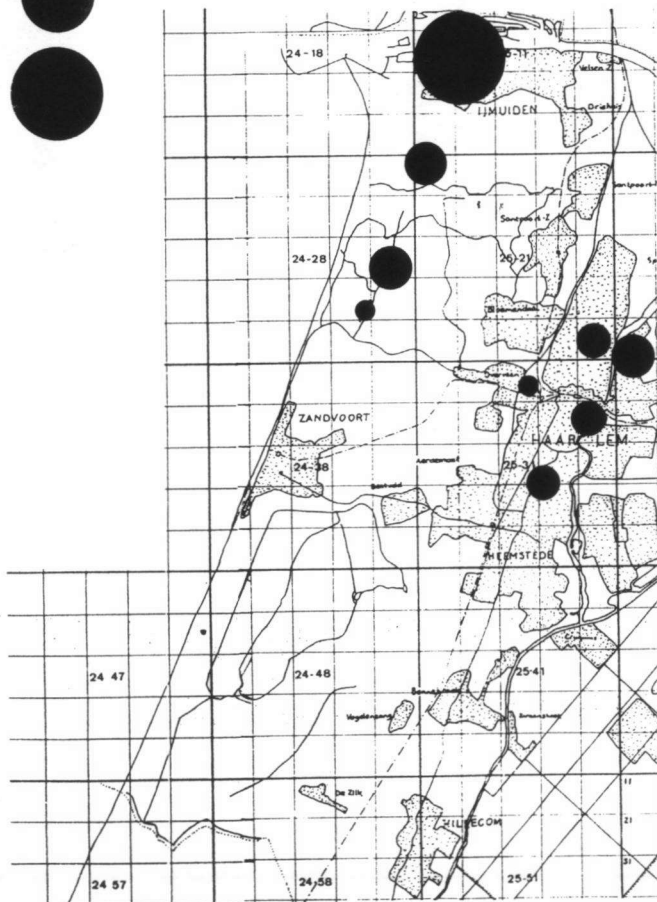
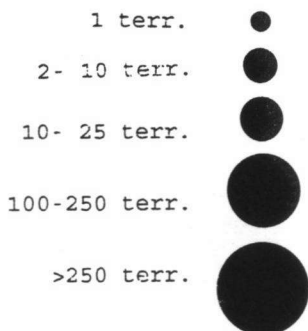
Ook in 1993 werd in de kolonie op de IJbunker weer een gemengd paartje Geelpootmeeuw ♀ x Kleine Mantelmeeuw ♂ waargenomen. Het territorium bevond zich op exact dezelfde plaats als in 1991 en 1992, zodat hier dus wel over opvallende plaatstrouw kan gesproken worden. Het paartje bracht wederom met succes twee jongen groot. Het is toch wel eens interessant om te weten hoe deze jongen er uiteindelijk in adult kleed uit zullen zien. De Geelpootmeeuw van dit paar lijkt het meeste te voldoen aan de kenmerken van de ondersoort *Larus cachinnans michahellis* (donkere mantel en felle kleuren van de naakte delen en opvallend veel zwart op de vleugels). Buiten dit paar werd er eind maart-begin april nog een gemengd paar waargenomen, en wel een Zilvermeeuw ♀ x Geelpootmeeuw ♂. Na twee maal te zijn waargenomen werd dit stel niet meer gezien. De man van dit paar voldeed meer aan de kenmerken van *L. c. cachinnans* (lichtere mantelkleur en mattere kleur van de naakte delen en weinig zwart op de vleugels).

Stormmeeuw

Het aantal paren van Stormmeeuwen blijft op een laag pitje staan. Nu andere kolonies onder druk staan of verdwenen zijn (Bouman et al., 1991; Costers, 1992; Woutersen, 1992) zou je toch verwachten dat andere populaties, onder andere rond IJmuiden, aangevuld worden met deze broedparen. De paren in IJmuiden broeden op de grond of in lage struiken (voornamelijk Meidoorn), één paar broedde op een steenhoop. De kolonie op het crossterrein (14 paar) werd geheel verstoord en de paren zullen vermoedelijk de komende jaren naar een ander broedterrein uit moeten zien. De weg langs het Hoogoventerrein wordt namelijk omgelegd, waardoor dit gebied als geschikt broedgebied verdwijnt. Deze kolonie is vermoedelijk een subkolonie van de grotere kolonie op het terrein van de Hoogovens, zodat ze zeer waarschijnlijk wel daar naar toe zullen verhuizen. De paren in de duinen broeden vrijwel allemaal in dennebomen.



Figuur 1. Verspreiding en aantal territoria van de Zilvermeeuw in 1987. De grootte van de stip is een maat voor het aantal territoria.



Figuur 2. Verspreiding en aantal territoria van de Zilvermeeuw in 1993. De grootte van de stip is een maat voor het aantal territoria.

In de polder werden bij Spaarndam weer twee tot drie paren gevonden op het terrein van Volker Stevin; verder werd weer een paar gevonden op een grindveldje van een gasverwerkingslocatie in de Vereenigde Binnenpolder. Nieuw was de melding van vier paren Stormmeeuwen welke broedend werden aangetroffen op Schiphol (med. Hans Groot, Johan Stuart). Er kwamen geen andere meldingen van broedende meeuwen uit de Haarlemmermeer. Tijdens verschillende broedvogelinventarisaties die dit jaar in de Haarlemmermeer werden gehouden werden geen meeuwen aangetroffen (Groot, 1994).

Verandering 1993 ten opzichte van 1987

De verspreiding van territoria van Zilvermeeuwen in 1987 en 1993 zijn in respectievelijk figuur 1 en 2 weergegeven. Duidelijk is dat het aantal broedparen in de duinen achteruitgaat. In de Amsterdamse Waterleidingduinen zijn de Zilvermeeuwen geheel verdwenen, in de Kennemerduinen nemen de aantallen gestaag af en in Duin & Kruidberg wist de stand zich nog te vermeerderen, maar dat kwam mede door het beschermen van de eilandjes in het Cremermeer tegen bezoeken van de Vos. Het aantal in IJmuiden lijkt gelijk gebleven te zijn. Echter in 1988 werd de grootste kolonie geprederd en dankzij een groot aantal daken in het industrieterrein van IJmuiden wist de populatie zich weer geheel te herstellen. Deze trend gold ook voor de Kleine Mantelmeeuw. De opvallendste verandering is dat er in figuur 2 stippen in het stedelijk gebied verschijnen. Deze tendens zet zich de laatste jaren in en vooralsnog nemen de aantallen toe. Wanneer de eerste Zilvers zich in de bebouwde kom hebben gevestigd is niet geheel duidelijk. Hoogstwaarschijnlijk al eerder dan wij verwacht hadden, maar ze zijn vermoedelijk over het hoofd gezien. Duidelijk is wel, nadat we de afgelopen jaren toch wel regelmatig paren in de bebouwde kom hebben gevolgd, er weinig paren echt gebroed hebben en dat het vermoedelijk meer alleen territoriale paren zijn geweest. De eerste, succesvolle paren werden pas gemeld in 1993 (Waardepolder). Hiervoor waren enkele onbevestigde waarnemingen in 1991 (Kleverpark) en in 1992 (Bos en Vaart).

Samenvatting

Het aantal paren Zilver- en Kleine Mantelmeeuwen nam in 1993 wederom toe, terwijl het aantal Stormmeeuwen op een gelijk niveau blijft. De toename was vooral toe te schrijven aan de aantallen van Zilver- en Kleine Mantelmeeuwen in IJmuiden. Totaal werden hier 702 paar Zilvermeeuwen en 144 paar Kleine Mantelmeeuwen gevonden waarvan respectievelijk 636 en 87 paar

op daken broedend werden aangetroffen. Het aantal paren in de duinen begint steeds meer af te nemen. De lang verwachte bevestiging van het broeden in Haarlem werd dit jaar gevonden in de Waarderpolder.

Dankwoord

Mariëtte Jansen, Hans Schouten en Hans Vader worden bedankt voor de gegevens uit de duinterreinen. Hans Groot, Evert van Huijssteeden, Pim de Nobel, Erik Maassen, Johan Stuart, Jan van Tussenbroek, Jan Vegelin, José en Kees Verbeek voor de aanvullingen en/of medewerking tijdens het tellen van de nesten en/of het ringen van de meeuwen. Rijkswaterstaat, Cebo-Holland en de Vomar worden bedankt voor de toestemming hun terrein te betreden.

Literatuur

- Boersma, M., 1993. Noordzeesluizen, een aanzet tot ecologische en recreatieve inpassing. Rapport. Rijkswaterstaat Directie Noord-Holland, Haarlem.
- Bouman, A.E., G.J. de Bruijn, A. van Hinsberg, P. Sevenster, E.A.J. Wanders en R.M. Wanders, 1991. Meeuwen, opkomst en ondergang van een meeuwenkolonie. Wetenschappelijke Mededeling KNNV nr. 204. KNNV, Utrecht.
- Costers, R., 1992. Hoe vergaat het de Stormmeeuw *Larus canus* bij Petten? Sula 6 (3): 93-99.
- Cottaar, F., 1993. Aantal broedparen van meeuwen in Zuid-Kennemerland in 1992. Fitis 29 (4): 170-177.
- Cottaar, F. & K. Verbeek, 1993. Verslag meeuwenonderzoek 1993 op het sluisencomplex te IJmuiden (interne rapportage aan Rijkswaterstaat).
- Groot, H., 1994. Broedvogels van de Haarlemmermeer en Hout-rakpolder in 1993. Fitis 30(1): 2-13.
- Woutersen, K., 1992. De Stormmeeuw *Larus canus* als broedvogel in de Schoorlse duinen. Sula 6 (3): 81-92.

Fred Cottaar, Marsstraat 1, 2024 GA Haarlem